

Szkoła demo- kracji

Praktyczny poradnik o współdecydowaniu w szkole

— CEO —
CENTRUM EDUKACJI
OBYWATELSKIEJ

UCZNIOWSKI

Szkoła demokracji. Praktyczny poradnik o współdecydowaniu w szkole

Wydawca: Centrum Edukacji Obywatelskiej

Wydanie pierwsze, Warszawa 2014

Autorzy: Michał Tragarz, Anna Samel (fragm. rozdz. 4), Katarzyna Starzyk (fragm. rozdz. 1)

Projekt graficzny i skład: Zofia Herbich

ISBN: 978-83-64602-26-9

„Szkoła demokracji. Praktyczny poradnik o współdecydowaniu w szkole” jest dostępny na licencji Creative Commons „Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne 3.0 Polska”. Pewne prawa zastrzeżone na rzecz Centrum Edukacji Obywatelskiej. Wersja elektroniczna publikacji jest dostępna na stronie www.samorzaduczniowski.pl.

Publikacja została sfinansowana przez Szwajcarię w ramach szwajcarskiego programu współpracy z nowymi krajami członkowskimi Unii Europejskiej

Drogi Czytelniku i Czytelniczko,
szkoła to nie tylko budynek, w którym odbywają się lekcje. To przede wszystkim ludzie spędzający w niej wspólnie czas – pracując lub ucząc się. Szkoła to także miejsce spotkań, które powinno dawać możliwość rozmowy o sprawach nas dotyczących, wspólnego rozwiązywania bieżących problemów i wprowadzania w życie pomysłów na zmiany. Szkoła może być społecznością tworzoną wspólnie przez uczniów, nauczycieli, dyrekcję i rodziców, a także osoby z najbliższego otoczenia.

Ta publikacja przeznaczona jest dla wszystkich, którym zależy, żeby ich szkoła stała się właśnie taką społecznością złożoną z uczniów, nauczycieli i pracowników szkoły. Jest to poradnik o partycypacji uczniowskiej pisany przede wszystkim z myślą o nauczycielach i dyrektorach, którzy chcieliby stworzyć swoim wychowankom warunki do głębszego zaangażowania i bardziej świadomego udziału w życiu szkoły. Może być również czytana przez uczniów i uczennice pragnących zostać liderami takich zmian w swoich szkołach. Wszyscy znajdą w tej publikacji praktyczne wskazówki oparte na doświadczeniach Centrum Edukacji Obywatelskiej i szkół biorących udział w prowadzonych przez nas działaniach. Dowiedzie się, czym jest partycypacja w szkole, jak może się realizować, z pomocą jakich narzędzi oraz od czego zacząć, żeby się udało.

Mamy nadzieję, że zmiany wprowadzone w Waszych szkołach okażą się sukcesem! Jeśli chcecie o coś spytać, rozwiązać wątpliwości, ale przede wszystkim podzielić się swoimi osiągnięciami, zachęcamy do kontaktu z zespołem programu *Samorząd uczniowski*: su@ceo.org.pl.

Więcej materiałów dotyczących pracy samorządu znajduje się na stronie:

www.samorzaduczniowski.pl

Powodzenia i dobrej lektury!

Spis treści

1. Czym jest partycypacja w szkole?

Partycypacja publiczna	3
Partycypacja uczniowska	3
Kiedy samorząd uczniowski wzmacnia partycypację?	3
Działania samorządu – od imprez po współdecydowanie	4
Kogo i jak włączać w decyzje szkolne?	4
Kogo włączać – władze SU czy wszystkich uczniów?	7
Dlaczego warto?	7
Współdecydowanie a prawo	8
Współdecydowanie w podstawie programowej	8
Karta pracy – obszary współdecydowania ..	8

2. Podejmowanie decyzji krok po kroku

Etapy podejmowania decyzji	11
Przykładowe konsultacje krok po kroku ...	11
Przykładowe współdecydowanie krok po kroku	13

3. Dobre praktyki – im się udało!

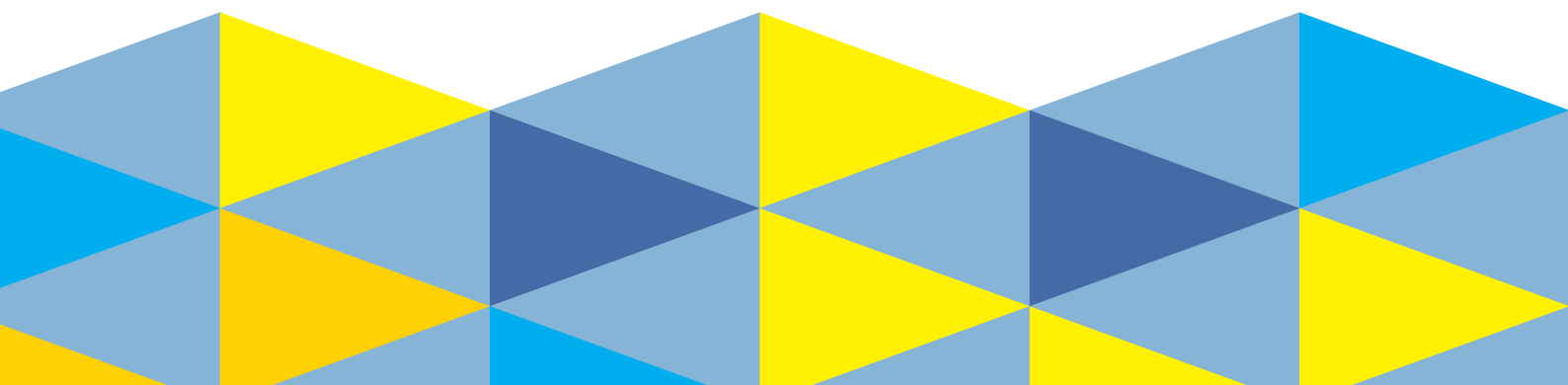
O projekcie <i>Szkoła demokracji</i>	14
Przykładowe dobre praktyki	16
Przykład z Wielkiej Brytanii – samorząd wspierający współdecydowanie	19

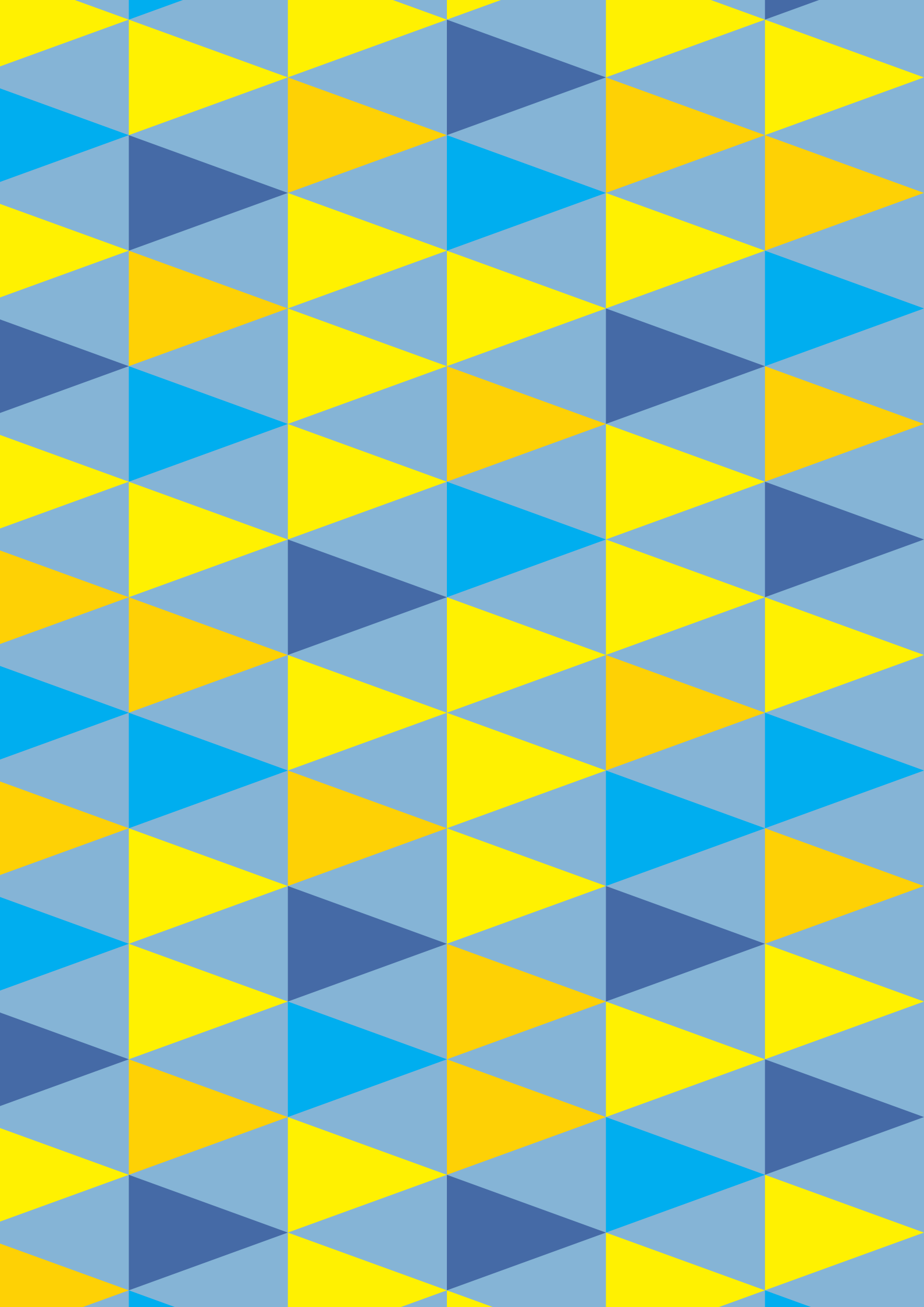
4. Kilka praktycznych narzędzi do wykorzystania

Debaty i dyskusje	21
Forum wyrazu/skrzynka pomysłów	23
World café	24
Referendum/głosowanie	25

5. Od czego zacząć, żeby się udało?

27

1. Czym jest partycypacja w szkole?

Partycypacja społeczna lub obywatelska to koncepcja, która zakłada, że **udział wszystkich zainteresowanych osób w działaniach na rzecz wspólnego dobra lub podejmowaniu decyzji ich dotyczących** przynosi najlepsze efekty i wiele korzyści dla osób zaangażowanych. Przejawy partycypacji to wszelkiego rodzaju aktywność oddolna, inicjowana przez samych obywateli, a nie władzę.

Partycypacja publiczna

Szczególną odmianą partycypacji jest partycypacja publiczna – a więc zakładająca włączenie obywateli w decydowanie o sposobach funkcjonowania instytucji publicznych. Konsultacje społeczne, spotkania otwarte, budżet obywatelski (lub partycypacyjny), rady młodzieżowe, rady seniorów – to sformułowania coraz częściej pojawiające się w mediach i w komunikatach urzędów gmin i miast w Polsce. Są to różne techniki partycypacji publicznej, czyli współdecydowania osób sprawujących władzę i obywateli. Partycypacja obywatelska coraz częściej wykorzystywana jest jako forma podejmowania decyzji na szczeblu lokalnym.

Partycypacja uczniowska

W tej publikacji skupimy się właśnie na partycypacji uczniowskiej, czyli włączaniu uczniów w podejmowanie decyzji i wpływanie na to, co dzieje się w szkole.

Przez włączanie uczniów w podejmowanie decyzji i współdecydowanie będziemy w tej publikacji rozumieć **wszelkie działania umożliwiające im zdobycie kompletnych informacji, wyrażenie swojej opinii oraz – tam gdzie to możliwe – udział w podejmowaniu decyzji** w odniesieniu do wszelkich spraw mających wpływ na funkcjonowanie uczniów w szkole.

Idea, zgodnie z którą uczniowie, wychowankowie instytucji ją współtworzą, nie jest niczym nowym, na polskim gruncie jej wprowadzanie rozpoczął jeszcze przed II wojną światową Janusz Korczak. Jednak obecnie wciąż w niewielu szkołach ta koncepcja jest rzeczywiście realizowana. Istnieją wprawdzie tzw. szkoły demokratyczne, w których partycypacja uczniów jest ważnym narzędziem edukacji i wychowania, ale są one wciąż nieliczne. Większość polskich uczniów nie ma zatem możliwości rzeczywistego kształtowania szkolnej codzienności. Ta publikacja ma pomóc to zmienić.

Kiedy samorząd uczniowski wzmacnia partycypację?

Naturalną instytucją, której zadaniem jest zwiększanie udziału uczniów i uczennic w życiu szkoły, jest samorząd uczniowski (SU) – który na mocy ustawy o systemie oświaty w każdej

szkole jest wyłaniany przez ogół uczniów. W zdecydowanej większości polskich szkół samorządy istnieją i działają, jednak bardzo często koncentrują się one jedynie na organizacji szkolnych wydarzeń i imprez, a nie włączaniu ogółu uczniów w decydowanie o szkole. Na taki stan rzeczy mają wpływ:

- ▶ Postrzeganie samorządu tylko jako reprezentantów, a nie ogół uczniów szkoły – taką wizję SU ma tak spora część uczniów, jak i nauczycieli – to sprawia, że w wielu szkołach samorządność ogranicza się do kilku osób we władzach SU.
- ▶ Dominujący stereotyp samorządu uczniowskiego jako organizatora imprez szkolnych, często zleconych przez dyrekcję.
- ▶ Działania samorządu są postrzegane jako inicjowane przez nauczycieli i dyrekcję – uczniowie (również osoby z władz SU) deklarują, że nie mają wpływu na to, czym zajmuje się samorząd.
- ▶ Brak lub mało skuteczne kanały komunikacji pomiędzy władzami SU a uczniami oraz pomiędzy uczniami a nauczycielami – przez to uczniowie nie wiedzą, co i dlaczego dzieje się w szkole.
- ▶ Trudność z rozwiązaniem drobnych, ale istotnych dla codziennego funkcjonowania kwestii – czystości toalet, stroju, jedzenia w stołówce – brak poczucia wpływu uczniów na to, co dzieje się w szkole.
- ▶ Rozczarowanie i zniechęcenie ogółu uczniów brakiem wpływu na drobne sprawy i wcześniejsze złe doświadczenia sprawiają, że ciężko ich przekonać do dalszego angażowania się.

Tę sytuację i bierność można jednak przełamać – poprzez danie samorządowi większych kompetencji oraz przez zmianę modelu jego funkcjonowania – otwarcia na ogół uczniów szkoły.

Działania samorządu – od imprez po współdecydowanie

Przedstawiamy obok wykres ilustrujący rozkład działań samorządów uczniowskich w polskich i brytyjskich szkołach – wypracowany na podstawie doświadczeń CEO i Involver.org (tab. 1).

Jak widać, najczęściej realizowane przez SU działania – jak różnego rodzaju akcje charytatywne i imprezy szkolne – są najmniej istotne z punktu widzenia wzmocnienia udziału uczniów w życiu szkoły. Przedsięwzięcia same w sobie mogą być oczywiście bardzo wartościowe, jednak jeśli tego typu akcje są organizowane i planowane przez zazwyczaj nieliczną grupę aktywnych osób, zdecydowana większość uczniów bierze w nich jedynie udział w charakterze odbiorców, nie mając wpływu na to, co i jak się dzieje.

O wiele rzadziej władze samorządu wspólnie z nauczycielami starają się organizować działania umożliwiające uczniom udział w podejmowaniu bardziej istotnych decyzji dotyczących ważniejszych aspektów życia szkoły – tym, jak szkoła wygląda, jak pomalowane są ściany, jakie jest wyposażenie, jaki sprzęt sportowy lub pomoce naukowe są kupowane. Praktycznie nigdzie nie spotyka się przykładów rzeczywistego współdecydowania lub konsultacji w sprawach dla szkoły kluczowych, jak ustalenie strategii rozwoju szkoły, programu wychowawczego, wewnątrzszkolnego systemu oceniania itp. Jeśli dyrektorzy i nauczyciele w ogóle pytają kogokolwiek o zdanie w tych sprawach, jest to kilku przedstawicieli SU, przeciętny uczeń nie ma zazwyczaj nawet okazji wypowiedzieć się w takich kwestiach.

Kogo i jak włączać w decyzje szkolne?

Poza kwestią tego, do jakich decyzji są dopuszczani uczniowie, istotne jest również, KTO i JAK w to decydowanie zostaje włączony.

Partycypacja jest bowiem zjawiskiem stopniowalnym. W zależności od poziomu jej zaawansowania różny jest stopień rzeczywistego otwarcia na młodych ludzi i ich poglądy. Różnice pomiędzy poszczególnymi procesami partycypacyjnymi i ich stopniowalność bardzo dobrze obrazuje drabina partycypacji młodzieży (tab. 2) stworzona przez Rogera Harta – tu przedstawiamy jej uproszczoną wersję.

Trzy pierwsze stopnie prezentowane na diagramie to w rzeczywistości przykłady braku partycypacji młodych ludzi, a więc poziomy „ujemne”. Pierwszy z nich polega na wykorzystaniu

Tabela 1. Aktywności samorządu uczniowskiego

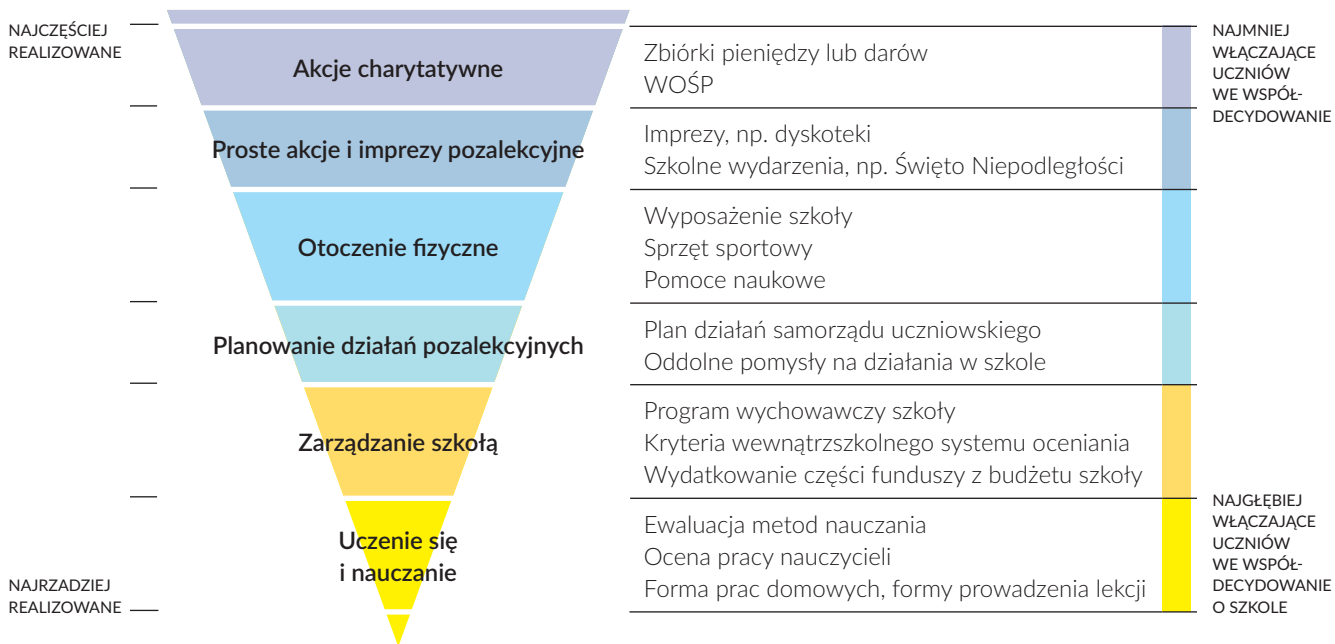
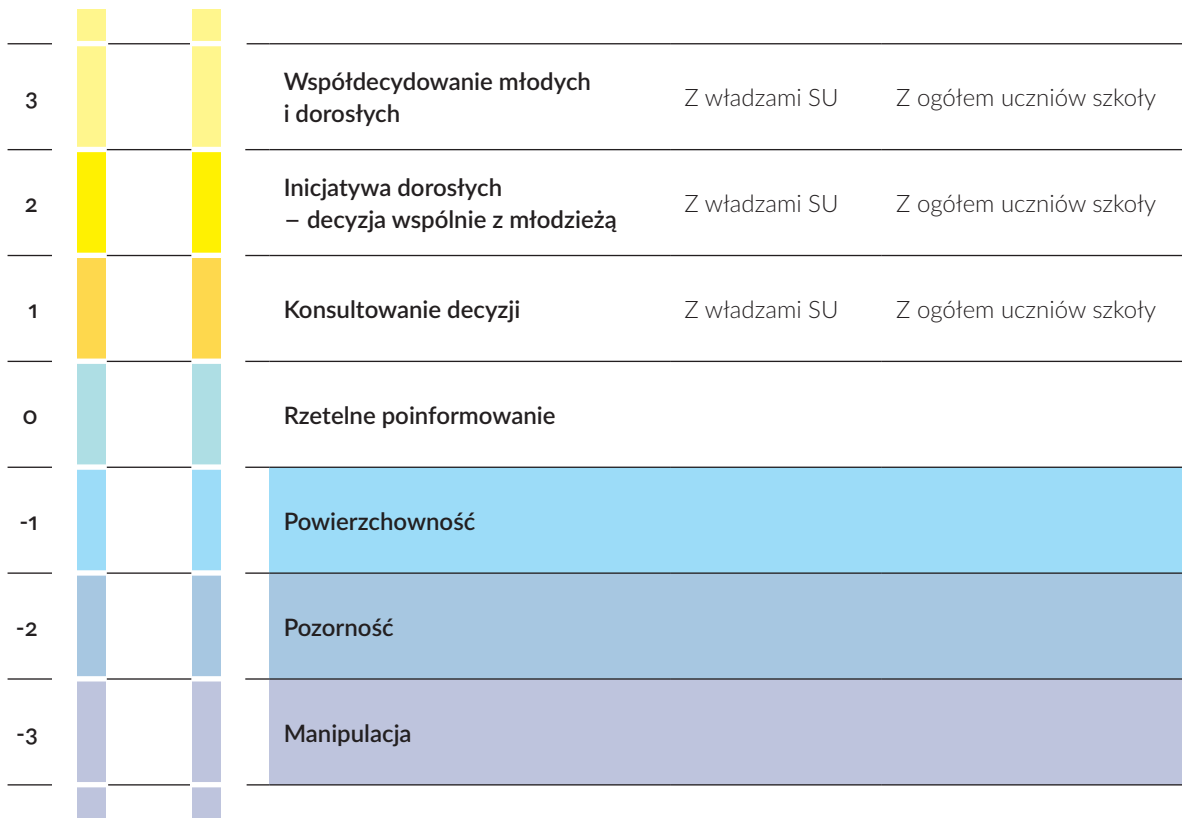

Tabela 2. Drabina partycypacji młodzieży

przez dorosłych młodych ludzi jako argumentu do podejmowanych przez siebie decyzji (np. powoływanie się przez dyrekcję na potrzeby lub dobro uczniów przy podejmowaniu decyzji, bez rzeczywistego zapoznania się z ich zdaniem).

Drugi poziom to pozorność, a więc działania, które z pozoru wydają się włączające, ale w rzeczywistości młodym ludziom wyznacza się ściśle określoną rolę bez wytłumaczenia jej istoty. To np. udział przedstawiciela SU w zebraniu rady pedagogicznej bez dania mu prawa głosu lub zapoznania z omawianymi kwestiami. Innym przykładem mogą być sytuacje, w których o zdanie pytani są uczniowie „bezpieczni”, wybrani przez dyrekcję i nauczycieli, ponieważ wiadomo, że nie będą oni stawiać niewygodnych pytań lub postulatów.

Trzecim poziomem niepartycypacji jest powierzchowność, a więc danie możliwości zdecydowania o problemie zupełnie nieistotnym z perspektywy młodzieży i bez wytłumaczenia szerszego kontekstu (np. klasa może zdecydować, jakie kwiatki ustawi na parapecie).

Zerowym, bo podstawowym poziomem partycypacji jest rzetelne poinformowanie o zasadach i regułach. Decyzja lub zadanie są ustalone odgórnie przez dorosłych, jednak młodzi ludzie wiedzą, co i dlaczego się dzieje. Przykładem takiego typu działania może być organizacja szkolnego święta, którego pomysł dany jest z góry, jednak uczniowie dysponują samodzielnością w decydowaniu o szczegółach.

Rzetelne informowanie jest podstawą wszelkiej partycypacji, bez niego nie można mówić o którymkolwiek z wyższych poziomów.

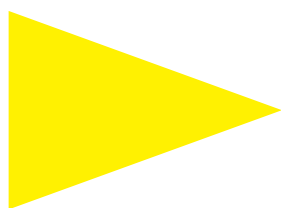
Pierwszym poziomem prawdziwej partycypacji są konsultacje z młodzieżą. W przypadku konsultacji decyzja należy do osób dorosłych, jednak przed jej podjęciem pytają młodzież o zdanie i uwzględniają je w swojej decyzji.

Konsultacje w szkole rządzą się tymi samymi regułami co wspomniane już konsultacje społeczne – zakładają wysłuchanie opinii i uwag, ale nie mają charakteru wiążącego, ostateczna decyzja wciąż należy do dorosłych. Konsultacje dobrze przygotowane i przeprowadzone są wartościowym i zwiększającym poczucie wpływu na kształtowanie rzeczywistości szkolnej działaniem.

Kolejnym poziomem partycypacji młodzieży jest zaproszenie młodych ludzi do współdecydowania w sposób zaplanowany i sterowany przez dorosłych. To na przykład zaprojektowany wcześniej proces współdecydowania skierowany do młodzieży, który daje możliwość podjęcia jakichś samodzielnych działań i decyzji przez młodych ludzi. Tego typu prace prowadzone były w projekcie *Szkoła demokracji* i jest to potencjalny pierwszy krok dla szkół, które dopiero zaczynają działania partycypacyjne.

Najwyższy stopień partycypacji młodzieży to rzeczywiste partnerstwo i współdecydowanie dorosłych i młodych ludzi, czyli uczestniczenie w procesie podejmowania decyzji na równych prawach. W tego typu kwestiach inicjatywę należałoby przekazać młodym – to od nich powinny wychodzić kwestie do wspólnego rozważenia, a same procesy podejmowania decyzji muszą być koordynowane przez władze SU.

Warto pamiętać, że w przypadku różnych spraw mogą być stosowane różnego rodzaju poziomy partycypacji – ponieważ oczywiście nie każda decyzja może być podejmowana na poziomie rzeczywistego współdecydowania (jak duża część wydatków z budżetu szkoły). Jednak rzetelne informowanie i konsultowanie powinno dotyczyć niemal wszystkich decyzji w prawdziwie demokratycznej szkole.

Kogo włączać – władze SU czy wszystkich uczniów?

Podobnie jak nie wszystkie sprawy można poddawać współdecydowaniu, tak nie we wszystkie sprawy należy włączać ogół uczniów szkoły – jest to technicznie niewykonalne i niepotrzebne.

Warto pamiętać, że prawnym reprezentantem ogółu uczniów są władze samorządu uczniowskiego – i to z nimi można konsultować lub podejmować wspólnie wiele decyzji. W przypadku części rozstrzygnięć możliwe jest również rozwiązanie dwustopniowe – najpierw władze SU konsultują daną kwestię lub zbierają opinie od uczniów, a następnie na tej podstawie reprezentują ich we właściwym procesie podejmowania decyzji.

Włączenie ogółu uczniów powinno mieć miejsce w sprawach ogółu dotyczących – jak konsultacje kryteriów WSO, statutu szkoły, decyzje o szkolnych imprezach i wydarzeniach, wyglądzie szkoły i budynku, zajęciach poza-
lekcyjnych.

Dlaczego warto?

Włączanie uczniów w decydowanie o szkolnych sprawach nie jest zadaniem łatwym, wymaga poświęcenia czasu i wysiłku, zaangażowania wielu osób, a w trakcie może pojawić się sporo nieoczekiwanych trudności. Dlaczego warto wzmacniać partycypację w szkole? Ponieważ demokratyzacja życia szkolnego to nie tylko idea. Stoją za nią konkretne korzyści edukacyjno-wychowawcze, ale również odnoszące się do poprawy jakości życia w szkole (tab. 3).

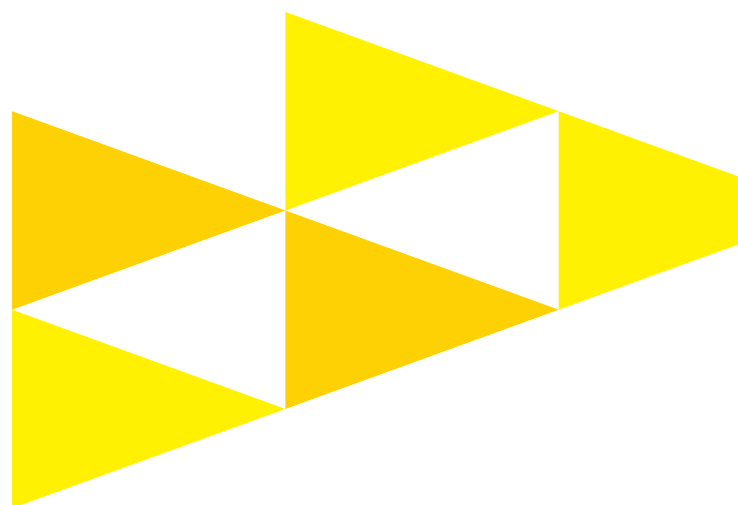

Tabela 3. Korzyści z partycypacji w szkole

Co zyskują?	
Uczniowie i uczennice	Dyrekcja i nauczyciele
Lepsze dostosowanie szkoły do swoich potrzeb i oczekiwań	Lepsza atmosfera i relacje pomiędzy uczniami a nauczycielami
Większa integracja i poprawa relacji pomiędzy uczniami	Realizacja zapisów podstawy programowej i kryteriów MEN ewaluacji szkół
Nauka praktycznych umiejętności pracy w grupie	Wsparcie w zarządzaniu szkołą
Rozwój postawy obywatelskiej, doświadczenie funkcjonowania w demokratycznej społeczności	Większe przywiązanie uczniów do szkoły i traktowanie jej jako wspólnego dobra (mniej wandalizm)
Poprawa pewności siebie i większa motywacja do działania	Poznanie potrzeb i opinii uczniów, lepszy kontakt z nimi
Nauka brania odpowiedzialności za swoje otoczenie	Stworzenie marki demokratycznej szkoły

Współdecydowanie a prawo

Zgodnie z ustawą o systemie oświaty i innymi dokumentami prawnymi władze szkoły mają obowiązek zapewnić uczniom możliwość decydowania lub uczestniczenia w podejmowaniu decyzji w następujących sprawach:

- ▶ **Regulamin samorządu uczniowskiego** – według art. 55 jest uchwalany przez ogół uczniów szkoły, tak więc jego ustanowienie i wszelkie zmiany zapisów w regulaminie przebiegają w wyniku współdecydowania wszystkich uczniów szkoły.
- ▶ **Wprowadzenie i wygląd mundurków** – muszą być skonsultowane z samorządem uczniowskim (art. 64a ustawy).
- ▶ **Skreślenie ucznia z listy uczniów** – konsultacja z samorządem uczniowskim (art. 39 ustawy).
- ▶ **Nadanie szkole imienia** – współdecydowanie – rady pedagogicznej, samorządu i rady rodziców (wg rozporządzenia MEN ws. statutów szkół).
- ▶ **Dodatkowe dni wolne od zajęć** – konsultacja z samorządem uczniowskim (rozporządzenia MENiS w sprawie organizacji roku szkolnego).

We wszelkich pozostałych kwestiach związanych z organizacją życia szkolnego ustawodawca zostawia dyrektorom swobodę w tym, do jakiego stopnia będą włączać uczniów w podejmowanie decyzji. **Nie ma jednak w tych kwestiach żadnych prawnych ograniczeń**, dlatego dobra wola dyrektora jest kluczowa dla większego włączenia uczniów we współdecydowanie.

Współdecydowanie w podstawie programowej

Jednym z istotnych argumentów dla dyrekcji i nauczycieli za wzmocnieniem partycypacji uczniowskiej może być realizacja zapisów podstawy programowej oraz kryteriów wyznaczonych przez MEN do ewaluacji pracy szkoły. Wiele z tych zapisów odnosi się bezpośrednio do aktywności partycypacyjnych i w praktyce nie jest realizowanych przez wiele szkół (**tab. 4**).

Jak zatem widać, dążenie do zwiększenia partycypacji uczniowskiej nie jest fanaberią, działaniem nadprogramowym lub wyrazem dobrej woli dyrektora lub nauczycieli, jej wdrożenie jest koniecznością, wymaganą przez autorów podstawy programowej i koncepcji ewaluacji szkół.

Karta pracy – obszary współdecydowania

Zachęcamy do skserowania i uzupełnienia karty pracy, która znajduje się na stronie 10. Może to być pierwszy krok do diagnozy sytuacji w Twojej szkole i zwrócenia uwagi na obszary, które w pierwszej kolejności wymagają włączenia uczniów. Ciekawym doświadczeniem będzie również porównanie tabeli uzupełnionej osobno przez uczniów, nauczycieli i dyrekcję – często okazuje się, że w przekonaniu dorosłych młodzież włączana jest w wiele decyzji, jednak sami uczniowie nie mają takiego poczucia.

Tabela 4. Podstawa programowa i kryteria MEN

Zapisy z podstawy programowej odnoszące się do udziału uczniów w życiu szkoły

Podstawa programowa gimnazjum

III. *Współdziałanie w sprawach publicznych*

Uczeń/uczennica współpracuje z innymi – planuje, dzieli się zadaniami i wywiązuje się z nich.

IV. *Znajomość zasad i procedur demokracji*

Uczeń/uczennica rozumie demokratyczne zasady i procedury i stosuje je w życiu szkoły oraz innych społeczności; rozpoznaje przypadki łamania norm demokratycznych i ocenia ich konsekwencje; wyjaśnia znaczenie indywidualnej i zbiorowej aktywności obywateli.

2.3 Uczeń/uczennica charakteryzuje życie szkolnej społeczności, w tym rolę samorządu uczniowskiego; wyjaśnia, na czym polega przestrzeganie praw ucznia.

Podstawa programowa liceum, klasy 2-3

III. *Współdziałanie w sprawach publicznych*

Uczeń/uczennica współpracuje z innymi – planuje, dzieli się zadaniami i wywiązuje się z nich; sprawnie korzysta z procedur i możliwości, jakie stwarzają obywatelom/kom instytucje życia publicznego; zna i stosuje zasady samoorganizacji i samopomocy.

Zapisy z kryteriów MEN (na podstawie rozporządzenia w sprawie nadzoru pedagogicznego)

Na poziomie D, a więc minimalnie akceptowanym, znajdują się m.in. następujące zapisy:

- ▶ w wyniku wspólnej refleksji ustala się i modyfikuje (w razie potrzeb) koncepcję pracy, która uwzględnia potrzeby rozwojowe uczniów, oczekiwania środowiska i specyfikę szkoły,
- ▶ koncepcja pracy szkoły lub placówki jest znana i akceptowana przez nauczycieli, uczniów i rodziców,
- ▶ uczniowie współpracują ze sobą w realizacji przedsięwzięć będących wynikiem samorządności uczniowskiej,
- ▶ w szkole stwarza się rodzicom warunki do wyrażania opinii o jej funkcjonowaniu.

– a więc na poziomie minimalnym MEN wyraża konieczność organizowania przez szkołę przynajmniej konsultacji wśród uczniów i rodziców w zakresie sposobów pracy szkoły, jej strategii i rozwoju, a współdecydowania w zakresie aktywności SU.

Na poziomie B, a więc dobrym, znajdziemy o wiele wyższe wymogi dotyczące współdecydowania:

- ▶ uczniowie współdziałają w realizacji koncepcji pracy szkoły,
- ▶ uczniowie są współautorami procesu uczenia się i biorą odpowiedzialność za własny rozwój,
- ▶ uczniowie inicjują i realizują różnorodne działania na rzecz własnego rozwoju, rozwoju szkoły, społeczności lokalnej i angażują w nie innych,
- ▶ uczniowie mają wpływ na kształtowanie szkolnej rzeczywistości,
- ▶ uczniowie i rodzice mają wpływ na to, jakie wartości i normy obowiązują w szkole,
- ▶ nauczyciele i inni pracownicy szkoły mają wpływ na to, jakie wartości i normy obowiązują w szkole,
- ▶ w szkole realizowane są inicjatywy rodziców na rzecz rozwoju uczniów i szkoły,
- ▶ zarządzanie szkołą sprzyja udziałowi nauczycieli, uczniów, rodziców i innych pracowników w procesie decyzyjnym.

A zatem szkoła, która chce spełniać te kryteria, powinna zapewniać uczniom, nauczycielom i rodzicom możliwość współdecydowania w większości spraw – zarówno bezpośrednio związanych z uczeniem i nauczaniem, jak i aktywnościami pozalekcyjnymi.

KARTA PRACY – OBSZARY WSPÓŁ- DECYDOWANIA

Jak uzupełnić kartę pracy?

Krok 1 – w kolumnach poziomych znajdują się różnorodne obszary życia szkoły, o których uczniowie potencjalnie mogliby decydować. Natomiast w kolumnach pionowych umieściliśmy poziomy partycypacji – od zupełnego wyłączenia uczniów z decydowania po sytuację, w której decyzję wspólnie podejmuje ogół uczniów.

Zastanów się, jak obecnie podejmowane są decyzje w tych sprawach w Twojej szkole. Zaznacz „X” w odpowiednich polach.

Krok 2 – a teraz zastanów się, jak powinno być w idealnej szkole. Zaznacz znak „X” innym kolorem w odpowiednich polach. Jak sądzisz, w jaki sposób decyzje powinny być podejmowane?

Następnie porównaj sytuację obecną z pożądanym stanem idealnym – w których dziedzinach widzisz największe różnice? Tymi obszarami możesz zająć się w swojej szkole w pierwszej kolejności – o ile uczniowie podobnie postrzegają sytuację!

	Uczniowie nie są włączeni w podejmowanie decyzji	Decyzje są konsultowane z przedstawicielami uczniów	Decyzje są konsultowane z ogółem uczniów	Decyzja jest wspólnie podejmowana przez dorosłych i przedstawicieli uczniów	Decyzja jest wspólnie podejmowana przez dorosłych i ogół uczniów	Decyzję podejmuje ogół uczniów
Wydatki z budżetu szkoły						
Dyskoteki i inne imprezy szkolne						
Formy wykorzystania „godzin karcianych”						
Menu obiadów szkolnych						
Mundurki szkolne – ich wprowadzenie i wygląd						
Opiniowanie pracy pracowników szkoły						
Opiniowanie zachowania uczniów szkoły						
Plan działań SU						
Plan zakupu książek do szkolnej biblioteki						
Plany rozwoju szkoły						
Program wychowawczy						
Przyznawanie stypendiów Prezesa Rady Ministrów						
Rodzaje kar za złe zachowanie i nagród za dobre						
Zmiany w statucie szkoły						
Zagospodarowanie terenów wokół szkoły (np. ogródek, boisko)						
Transport uczniów do szkoły (godziny, trasa)						
Kryteria wewnątrzszkolnego systemu oceniania						
Wybory przedstawicieli SU						
Wybór opiekuna SU						
Wybór patrona szkoły						
Wycieczki szkolne						
Wygląd budynku szkolnego/klas/korytarzy						
Wykorzystanie środków z funduszy rady rodziców						
Zakup nowego wyposażenia szkoły						

2. Podejmowanie decyzji krok po kroku

Współdecydowanie i możliwość stałego wpływu uczniów na to, co dzieje się w szkole, powinna być stanem stałym, a sposoby działania, które to umożliwiają trwałym elementem życia szkolnego. Żeby jednak sytuacja taka mogła zaistnieć, konieczne jest wdrażanie pojedynczych działań, nakierowanych na wybrane aspekty szkolnego życia. Dzięki temu zarówno uczniowie, jak i dorośli będą mieli możliwość oswoić się z nowymi sposobami podejmowania decyzji. Rozpoczęcie od wybranych aspektów pomoże też wypróbować w praktyce różne rozwiązania i zdobyć doświadczenia, które w kolejnym etapie będzie można wykorzystać do wprowadzania współdecydowania jako stałego elementu szkolnego życia.

Etapy podejmowania decyzji

W tym rozdziale przedstawimy etapy, które należy wprowadzić w każdym procesie współdecydowania, a także przykłady realizacji tych kroków w działaniach z różnego poziomu współdecydowania. W kolejnym rozdziale znajdują się przykłady stosowania w praktyce tego typu założeń przez polskie szkoły biorące udział w projekcie CEO *Szkoła demokracji*, a także struktury funkcjonowania szkół brytyjskich, w których współdecydowanie jest elementem codziennego życia.

Poniżej przedstawiamy dwa przykłady – konsultacje i wspólne podejmowanie decyzji rozpi-

sane na poszczególne działania, jakie mogą być podjęte w trakcie ich realizacji w szkole.

Przykładowe konsultacje krok po kroku

Konsultowanie to proces, w którym organ/institucja podejmująca decyzję zasięga opinii osób/grup, których decyzja ma dotyczyć.

Wyznaczniki dobrego procesu konsultowania:

- ▶ **możliwość udziału** w konsultacjach mają **wszyscy zainteresowani** (uczniowie szkoły),
- ▶ forma konsultacji **jest dostosowana do ich celu i potrzeb** odbiorców,
- ▶ uczestnicy konsultacji mają zapewnioną **wiedzę odpowiednią** do świadomego udziału w konsultacjach,
- ▶ organizator zapewnia **odpowiednie warunki** (czas, miejsce, materiały) do tego, żeby konsultacje mogły się odbyć i każdy z uczestników miał możliwość wyrażenia swojego zdania,
- ▶ rzetelne **poinformowanie o decyzji** podjętej w wyniku konsultacji.

Konsultowanie – wewnątrzszkolny system oceniania:

Wewnątrzszkolny system oceniania to dokument uchwalany przez radę pedagogiczną, ale w istotny sposób dotyczy uczniów. Dlatego

jego zapisy powinny być z nimi konsultowane – proces konsultacji może dotyczyć konkretnych zapisów lub całego dokumentu.

1. Co będziemy konsultować?

W przypadku złożonych dokumentów, takich jak WSO czy statut szkoły, które mogą, a nawet powinny być konsultowane z uczniami, istotna jest decyzja, czego będą dotyczyły konsultacje. Dobrze ograniczyć je do konkretnych, kontrowersyjnych lub istotnych dla uczniów zapisów.

Konsultacje mogą dotyczyć **gotowych pomysłów** (czyli np. przygotowanej propozycji zmiany w WSO) lub służyć **poszukiwaniu rozwiązań** (czyli np. identyfikacja zapisów WSO, które nie odpowiadają uczniom, i pomysły na to, jak je zmienić).

2. Poinformowanie!

Wszyscy uczniowie i nauczyciele powinni być odpowiednio wcześniej poinformowani o tym, że proces konsultowania się odbędzie, które kwestie zostaną omówione oraz jakie zasady będą obowiązywać. Dla uczniów warto przygotować przystępne i zrozumiałe materiały, które również zachęcą do wzięcia udziału w konsultacjach. Istotne jest, żeby wszyscy wiedzieli, jakich zapisów WSO dotyczą konsultacje, jakie są możliwe opcje i rozwiązania, jakie konsekwencje dla uczniów mają dane zapisy.

Materiały powinny być umieszczone na stronie szkoły, Facebooku, tablicach informacyjnych w szkole. Dobrym pomysłem może być zorganizowanie otwartych spotkań prezentujących pomysł.

3. Konsultowanie

Jeśli konsultacja dotyczy konkretnych zapisów, np. progów ocen (zaliczenie od 30, 40 czy 50%) to dobrym narzędziem zebrania opinii mogą być ankiety stacjonarne lub internetowe, w których uczniowie zaznaczają najbardziej dla nich korzystne opcje.

Jeśli konsultacji poddawany jest cały dokument, również pierwsze komentarze i opinie można zbierać przez internet. Następnie warto zorganizować spotkanie lub debatę, podczas której osoby zainteresowane mogłyby się wypowiedzieć. Ważne, żeby w spotkaniu brali udział przedstawiciele dyrekcji i nauczyciele, a opinie i wnioski ze spotkania były zbierane w formie pisemnej.

4. Zebranie i przekazanie wniosków z konsultacji

Grupa przygotowująca konsultację powinna zebrać wszystkie głosy/wnioski/pomysły na zmiany i przedstawić je w spójnej formie dyrekcji i radzie pedagogicznej.

Jeśli konsultacje służyły poszukiwaniu nowych rozwiązań, dobrze przygotować propozycję nowych zapisów i w takiej formie przedstawić nauczycielom, spotkać się z nimi i zaprezentować argumenty.

5. Promocja – czyli informowanie po raz kolejny

Warto rozpowszechnić wśród uczniów informacje o tym, jakie były najważniejsze wnioski z konsultacji, jakie propozycje zostały wypracowane i przedstawione dyrekcji.

6. Decyzja

Po otrzymaniu wniosków z konsultacji dyrekcja i rada pedagogiczna powinny podjąć decyzję, czy i które z przedstawionych wniosków i propozycji z konsultacji zostaną wprowadzone w życie. W przypadku odrzucenia istotne jest podanie argumentów, dlaczego tak się stało.

7. Informowanie po raz ostatni

Na samym końcu konieczne jest przekazanie uczniom informacji o tym, jaka decyzja została podjęta przez dyrekcję, wraz z argumentacją w przypadku odrzucenia uczniowskich sugestii.

Przykładowe współdecydowanie krok po kroku

Współdecydowanie jest procesem, w którym kilka równorzędnych stron (ludzi, grup, instytucji) podejmuje wspólnie decyzję lub porozumienie w określonej sprawie.

Wyznaczniki dobrego procesu współdecydowania:

- ▶ wszystkie zainteresowane strony (uczniowie, nauczyciele i dyrekcja) osiągają **rzeczywiste porozumienie** w zakresie podejmowanej decyzji,
- ▶ zapewnienie wszystkim uczestnikom procesu **rzetelnej i wyczerpującej informacji** o procesie (zasady i przebieg), jak i kwestii, w jakiej decyzja jest podejmowana,
- ▶ forma współdecydowania jest **atrakcyjna i dostępna dla możliwie wielu osób** oraz dostosowana do potrzeb uczestników,
- ▶ strony uczestniczą w procesie **na zasadzie partnerstwa** – głos każdego uczestnika jest równy,
- ▶ otwartość – **każdy może wziąć udział** w procesie,
- ▶ wspólnie podjęta **decyzja jest wiążąca**.

Współdecydowanie o tematyce godzin karcianych/zajęć pozalekcyjnych krok po kroku

Godziny karciane lub tematyka zajęć pozalekcyjnych mogą być przedmiotem współdecydowania, podczas którego nauczyciele i uczniowie wspólnie wypracują tematy zajęć, jakie będą prowadzone w szkole w danym roku szkolnym.

1. Poinformowanie!

Podobnie jak w przypadku opiniowania WSO wszystkich zainteresowanych należy wcześniej poinformować, jakie kwestie będą opiniowane i na jakich zasadach.

2. Zebranie obszarów zainteresowań uczniów

Za pomocą wybranej metody (np. sonda, krótkie ankiety stacjonarne lub internetowe, forum

wyrazu, burza mózgów) zbierzcie od uczniów szkoły informacje, jakich zajęć potrzebują – możecie pytać nie tylko o tematy ich interesujące, ale także formę, sposób prowadzenia. Zebrane w ten sposób sugestie przedstawcie nauczycielom.

3. Wypracowanie listy z propozycjami tematów zajęć

Każdy z nauczycieli prowadzących zajęcia w ramach godzin karcianych zapoznaje się z sugestiami uczniów, na tej podstawie przygotowuje listę 2-3 tematów zajęć, które może poprowadzić w nadchodzącym roku szkolnym lub semestrze. Zebrane propozycje tematów tworzą jedną wspólną listę.

4. Promocja – czyli informowanie po raz kolejny

Tak stworzona lista powinna być rozpowszechniona wśród uczniów szkoły wraz z krótkimi opisami każdej z propozycji zajęć. Należy zadbać o to, żeby każdy miał możliwość zapoznania się z tymi informacjami i na jakich zasadach będzie się odbywać wybór zajęć, które zostaną wdrożone.

5. Wybór zajęć

Najprostszą formą wyboru jest głosowanie – poprzez ankietę, ankietę internetową lub ogólno-szkolne referendum – które wyłoni zajęcia interesujące uczniów. Warto sformułować zasady współdecydowania w taki sposób, żeby uczniowie czuli odpowiedzialność swojego wyboru – głos oznacza chęć udziału w zajęciach.

Po zakończeniu głosowania każdy z nauczycieli rozpoczyna prowadzenie tych zajęć, które zyskały największe zainteresowanie uczniów.

6. Informowanie po raz ostatni

Po dokonaniu wyboru zajęć należy raz jeszcze rozpowszechnić informację o zakończonym procesie współdecydowania i jego wynikach, w tym wypadku – jakie zajęcia zostały wybrane do wprowadzenia w nowym roku szkolnym i dlaczego.

3. Dobre praktyki – im się udało!

O projekcie *Szkoła demokracji*

Projekt *Szkoła demokracji* był realizowany przez Centrum Edukacji Obywatelskiej w roku szkolnym 2013/14 w 25 szkołach w całej Polsce (tab. 5). Celem projektu było **wzmocnienie mechanizmów demokratycznych** w szkole poprzez **przygotowanie i przeprowadzenie procesu wspólnego podejmowania decyzji**, w który włączeni byli uczniowie, nauczyciele, dyrekcja oraz (o ile to uzasadnione) rodzice.

Bezpośredni udział w projekcie brał zespół złożony z przedstawiciela dyrekcji, min. 2 nauczycieli, min. 5 uczniów oraz 1-2 przedstawicieli rady rodziców. Grupa projektowa pracowała ze wsparciem mentora/mentorki podczas 3 warsztatów oraz komunikując się pomiędzy nimi. Zespół przygotował i realizował proces współdecydowania dotyczący wybranego obszaru. W podejmowanie decyzji były zaangażowane wszystkie osoby ze społeczności szkolnej.

Tabela 5. Szkoły w projekcie i ich działania

Szkoła	Obszar współdecydowania
Zespół Szkół Budowlanych, Braniewo	Zmiana systemu oceniania zachowania Zmiana zasad noszenia identyfikatorów
Gdyńskie Liceum Autorskie	Zmiana WSO – Wewnątrzszkolnego systemu oceniania
Gimnazjum nr 34, Wrocław	Wybór patrona szkoły
I LO, Namysłów	Imprezy szkolne
Zespół Szkół nr 7, Kalisz	Modernizacja stołówki – remont i zmiana menu
Gimnazjum nr 1, Leszno	Wystrój korytarza szkolnego
Gimnazjum im. św. Wojciecha, Maków	Wdrożenie narzędzi ułatwiających przepływ informacji w szkole
Zespół Szkół nr 2, Nowy Dwór Gdański	Przeznaczenie części środków Rady Rodziców
Gimnazjum, Nowy Dwór p. Kwidzynie	Inicjatywy i działania pozaszkolne
IV LO, Olkusz	Wygląd korytarza szkolnego Ranking klas Promocja instytucji Rzecznika Praw Ucznia
Zespół Szkół nr 1, Siedlce	Ustalenie szkolnego systemu nagród i kar
Zespół Szkół, Siennica	Wygląd sklepiku szkolnego
Gimnazjum, Strzelce Wielkie	Stworzenie szkolnego radiowęzła
Gimnazjum, Gójsk	Imprezy szkolne Zakup szafek dla uczniów
Gimnazjum, Rogowo	Wybór zajęć pozalekcyjnych
Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 2, Ruda Śląska	Opracowanie regulaminu i organizacji balu szkolnego
Publiczny Zespół Szkolno-Gimnazjalny, Szczepocice Rządowe	Organizacja imprez szkolnych
Zespół Szkół, Wrzosowa	Modernizacja rowerowni
Gimnazjum, Tarnogród	Organizacja zajęć pozaszkolnych
VI LO, Radom	Zagospodarowanie, wygląd i poprawa bezpieczeństwa szatni szkolnych
Gimnazjum, Wąbrzeźno	Organizacja Klubu Filmowego
XXV LO, Łódź	Uruchomienie i ustalenie zasad działania radiowęzła
Gimnazjum, Secemin	Wprowadzenie instytucji Rzecznika Praw Uczniów
Zespół Szkół nr 8, Szczecin	Zmiana kryteriów WSO
Gimnazjum nr 2, Działdowo	Modernizacja i zakup książek do biblioteki Organizacja maratonu filmowego

VI LO im. J. Kochanowskiego w Radomiu

➤ **Co się wydarzyło:**

1. W celu wyłonienia pomysłu na działanie zebrano zespół projektowy, czyli przedstawiciele uczniów, nauczycieli, dyrekcji i Rady Rodziców. Zgłoszonych zostało kilka propozycji, m.in. biwak integracyjny, wspólna wigilia szkolna, zmiany w Przedmiotowym systemie oceniania, jednak największym zainteresowaniem obecnych cieszył się pomysł poprawy bezpieczeństwa i wyglądu szatni szkolnych.
2. Każda klasa, podczas godzin wychowawczych, dyskutowała nad wyborem trzech pomysłów. W spotkaniach brali udział przedstawiciele rady Samorządu Uczniowskiego i kładziono nacisk na to, aby każdy uczeń angażował się w dyskusję. Władze SU zebrały wszystkie sugestie z klas i spośród nich wyłoniły trzy najczęściej powtarzane propozycje. Nauczyciele zbierali natomiast swoje pomysły w pokoju nauczycielskim na tablicy ogłoszeń, gdzie stworzono forum wyrazu. Trzy inne propozycje wyszły od rodziców podczas zebrania rady, a trzy ostatnie zgłosiła dyrekcja. Spośród tak zgromadzonych 12 pomysłów zespół projektowy podczas spotkania otwartego wyłonił ostateczne trzy pomysły do realizacji. Pewną trudnością okazała się kwestia finansowania projektu, jednak udało się przekonać do tego Radę Rodziców, która też z satysfakcją przyjęła demokratyczny sposób decydowania o tym, na co zostaną przeznaczone zgromadzone środki finansowe.
3. Zespół projektowy zainicjował spotkanie przedstawicieli dyrekcji, nauczycieli, uczniów i rodziców (nieformalna rada szkoły), podczas którego debatowano nad

-
- **Czego dotyczył proces współdecydowania:** zagospodarowanie, wygląd i poprawa bezpieczeństwa szatni szkolnych. Przy okazji stworzono nieoficjalny organ składający się z przedstawicieli uczniów, rodziców i nauczycieli (nieformalna rada szkoły)
 - **Jakich narzędzi współdecydowania użyto:** burza mózgów i dyskusje w klasach, forum wyrazu
-

zapropionowanymi przez każdą z grup pomysłami i wybrano możliwe do realizacji: założenie monitoringu, założenie kraty wejściowej z wideodomofonem, dyżury uczniów i nauczycieli podczas przerw, każda klasa będzie dbać o wygląd swojego boks.

4. Plany zaczęto od razu wprowadzać w życie.

➤ **Sukcesy:**

– *Najbardziej wartościowym elementem projektu było zainicjowanie działania nieformalnej rady szkoły i stworzenie platformy do dyskusji na żywo, w której mogą uczestniczyć wszystkie zaangażowane w życie szkoły osoby* – podkreśla p. Rafał Kramer, szkolny koordynator projektu. – *Kooperacja na tej płaszczyźnie okazała się efektywną metodą współdziałania i zamierzamy kontynuować współpracę nieformalnej rady szkoły także w przyszłym roku szkolnym.*

Dzięki udziałowi w projekcie uczniowie bardziej zaangażowali się w życie szkoły – nie tylko współdecydowali, ale przede wszystkim wzięli na siebie odpowiedzialność za jej los. „Nasza inicjatywa, nasz pomysł i my mamy o to dbać” – to hasło przyświeca licealistom z Radomia podczas dyżurów w odnowionych i monitorowanych szatniach. Widząc zaangażowanie zarówno nauczycieli i dyrekcji, jak również rodziców, uczniowie poważnie potraktowali sprawę. W końcu to ich pomysły są wcielane w życie.

Niewątpliwą korzyścią projektu jest też to, że w rzeczywistości poprawił się poziom bezpieczeństwa w szkole, a przede wszystkim w szatniach – projekt przyniósł widoczne dla wszystkich efekty. Uczniowie mieli wpływ na tę zmianę, a stopień ich zaangażowania był bardzo wysoki. Pojawiły się także pomysły na zmiany w nowych obszarach.

Gimnazjum nr 7 w Kaliszu zaangażowało się w projekt *Szkoła demokracji* z pełnym przekonaniem, że procesowi współdecydowania poddany zostanie projekt remontu stołówki szkolnej oraz zmiany jej menu. To pomysł, który wyszedł od uczniów podczas pierwszego spotkania zespołu projektowego i spotkał się z uznaniem także wśród całej społeczności szkolnej.

➤ **Jak przebiegał proces współdecydowania krok po kroku:**

1. Pomysł został poddany dyskusjom uczniowskim podczas godzin wychowawczych oraz późniejszych spotkań przedstawicieli klas z radą Samorządu Uczniowskiego. Rodzice i uczniowie mieli również szansę wypowiedzenia swojej opinii za pośrednictwem ankiet, w ramach których poprzez pytania zamknięte i otwarte wyrażali zdanie na temat wyglądu stołówki i jakości serwowanego jedzenia. Zarówno społeczność uczniowska, jak i rodzice podzielali zdanie członków zespołu projektowego, że stołówka wymaga zmian.
2. Kolejnym etapem realizacji projektu był konkurs wśród uczniów szkoły na aranżację wyremontowanej stołówki oraz publiczne forum wyrazu, gdzie mogli zgłaszać propozycje potraw, jakie chcieliby, aby stołówka serwowała. Nad nowym menu uczniowie pracowali także podczas zajęć technicznych, ucząc się jednocześnie zasad zdrowego odżywiania.
3. Remont stołówki został przeprowadzony zgodnie z sugestiami uczniów ze środków finansowych zapewnionych przez dyrekcję. Stołówka miała po remoncie służyć także jako miejsce spotkań oraz prezentacji dokonań uczniowskich. Opiniami na ten te-

-
- **Czego dotyczył proces współdecydowania:** remontu oraz menu stołówki szkolnej
 - **Jakich narzędzi współdecydowania użyto:** ankieta, konkurs na wygląd stołówki, forum wyrazu, skrzynka pomysłów
-

mat młodzież mogła się dzielić z radą Samorządu Uczniowskiego za pośrednictwem skrzynki pomysłów. Nowe ceny wprowadzone przez ajenta odnosiły się do propozycji zgłoszonych przez uczniów i rodziców na wstępnym etapie realizacji projektu.

4. Po remoncie grupa projektowa rozpoczęła pracę nad zmianą menu stołówki. Stworzyli forum wyrazu, na którym zbierali propozycje posiłków z chęcią jadalnych przez uczniów. Zaraz po otwarciu odnowionego pomieszczenia ajent stołówki przeprowadził wśród ok. 600 uczniów oraz nauczycieli degustację nowych potraw, co było podstawą wyboru tych, które ostatecznie znalazły się w stołówkowym menu.
5. Na zakończenie stworzona została skrzynka pomysłów, do której użytkownicy stołówki będą mogli wrzucać propozycje ulepszenia tego miejsca.

– *Wszystkie działania miały na celu zapoznanie się z opinią uczniów, a efekty projektu pokazują, że pomysły młodzieży da się faktycznie wprowadzić w życie – przekonuje p. Paweł Sobczak, opiekun projektu. – Uczniowie, angażując się w projekt, czują się bliżej związani ze szkołą i biorą na siebie odpowiedzialność za podejmowane decyzje. Dlatego kolejne pomysły uczniowskie na zmiany w szkole będą realizowane także w przyszłym roku.*

➤ **Sukcesy:**

Uczniowie zaangażowali w proces całą społeczność szkolną, a także skorzystali z pomocy specjalisty – projektanta, który pomógł im w zaplanowaniu remontu stołówki. Udało im się przygotować degustację dań, jakie można podawać w stołówce prowadzonej przez zaproszonego ajenta. Uczniowie otrzymali blisko 600 (darmowych) porcji różnych potraw.

- **Czego dotyczył proces współdecydowania:** Wewnątrzszkolnego systemu oceniania
- **Jakich narzędzi współdecydowania użyto:** plakaty informacyjne, dyskusje w klasach, ankieta, debata

➤ Jak przebiegał proces współdecydowania krok po kroku:

1. Informacje

Grupa za pomocą plakatów informacyjnych i rozmów z uczniami rozpoczęła proces informowania o założeniach projektu.

2. Dyskusje

Dyskusje w klasach. Po poznaniu założeń projektu każdy gospodarz klasy – przeszkolony przez osoby z zespołu projektowego (czasem wspólnie z wychowawcą) – odpowiedzialny był za zapoznanie uczniów z aktualnym Wewnątrzszkolnym systemem oceniania (kryteria stawiania określonych ocen i progi procentowe do zaliczenia) oraz za zebranie wstępnych propozycji zmian, które następnie przekazywał grupie projektowej. Zgromadzono dużo ogólnych i nieco chaotycznych uwag, które członkowie rady SU przeformułowali w kilkanaście konkretnych postulatów zmian. Zebrano także opinie uczniów na temat WSO.

3. Ankiety

Na podstawie zebranych postulatów zespół projektowy stworzył formularz ankiety mający pomóc w wybraniu najistotniejszych oraz skonkretyzowaniu wniosków wynikających z poprzedniego etapu. Uczniowie dobrowolnie brali udział w ankiecie, a jednak większość z nich (70% społeczności uczniowskiej) zdecydowała się na odpowiedź, co stanowiło duże zaskoczenie dla nauczycieli. Wyniki ankiety

umożliwiły stworzenie listy tematów, które miały być przedmiotem dyskusji podczas debaty plenarnej.

4. Debata

Debata stanowiła zwieńczenie akcji – wzięta w niej udział cała społeczność szkolna: uczniowie, nauczyciele, dyrekcja. Każdy miał prawo wypowiedzi, a dyrekcja starała się odpowiadać na wątpliwości uczniów i przedstawiać jasne argumenty, dlaczego dane rozwiązanie ma szansę wprowadzenia w życie, a inne nie. Efektem debaty była już lista konkretnych postulatów zmian do WSO.

5. Zmiany

Rada pedagogiczna wprowadziła zaproponowane zmiany w życie – będą one obowiązywać od nowego semestru.

➤ Sukcesy:

Według opiekuna projektu, p. Jarosława Styby, największą wartością projektu jest to, że mimo zróżnicowania społeczności szkolnej (klasy „cywilne” i sportowe) w tym obszarze *udało się uczniom porozumieć i potrafili wypracować wspólne stanowisko*. Także dla rady Samorządu Uczniowskiego to pouczające doświadczenie – członkowie rady SU przekonali się, że warto pytać o zdanie swoich kolegów i koleżanki. Najlepsze pomysły wypływają z oddolnej inicjatywy uczniowskiej – ta nauka zostanie przekuta w trwałą zmianę działania rady SU, która postanowiła więcej konsultować i słuchać społeczności szkolnej.

Przykład z Wielkiej Brytanii – samorząd wspierający współdecydowanie

Poniżej przedstawiamy przykład struktury samorządu z jednej ze szkół podstawowych w Wielkiej Brytanii. W tej szkole uczniowie mają okazję do regularnych, ale krótkich 15-20 minutowych zebrań 2-3 razy w tygodniu w każdej klasie. Spotkania za każdym razem prowadzą uczniowie, uczestniczą w nich również wychowawcy. Jeśli pojawiają się jakiegokolwiek sprawy, pomysły lub postulaty odnoszące się do działania całej szkoły, reprezentanci danej klasy przekazują je wyżej podczas cotygodniowych spotkań przedstawicieli klas z danego rocznika.

Samorzady roczników zajmują się komunikacją z nauczycielami i rozwiązują większość bieżących spraw, jednak jeśli dotyczą one uczniów całej szkoły, to są omawiane na comiesięcznych spotkaniach całego samorządu.

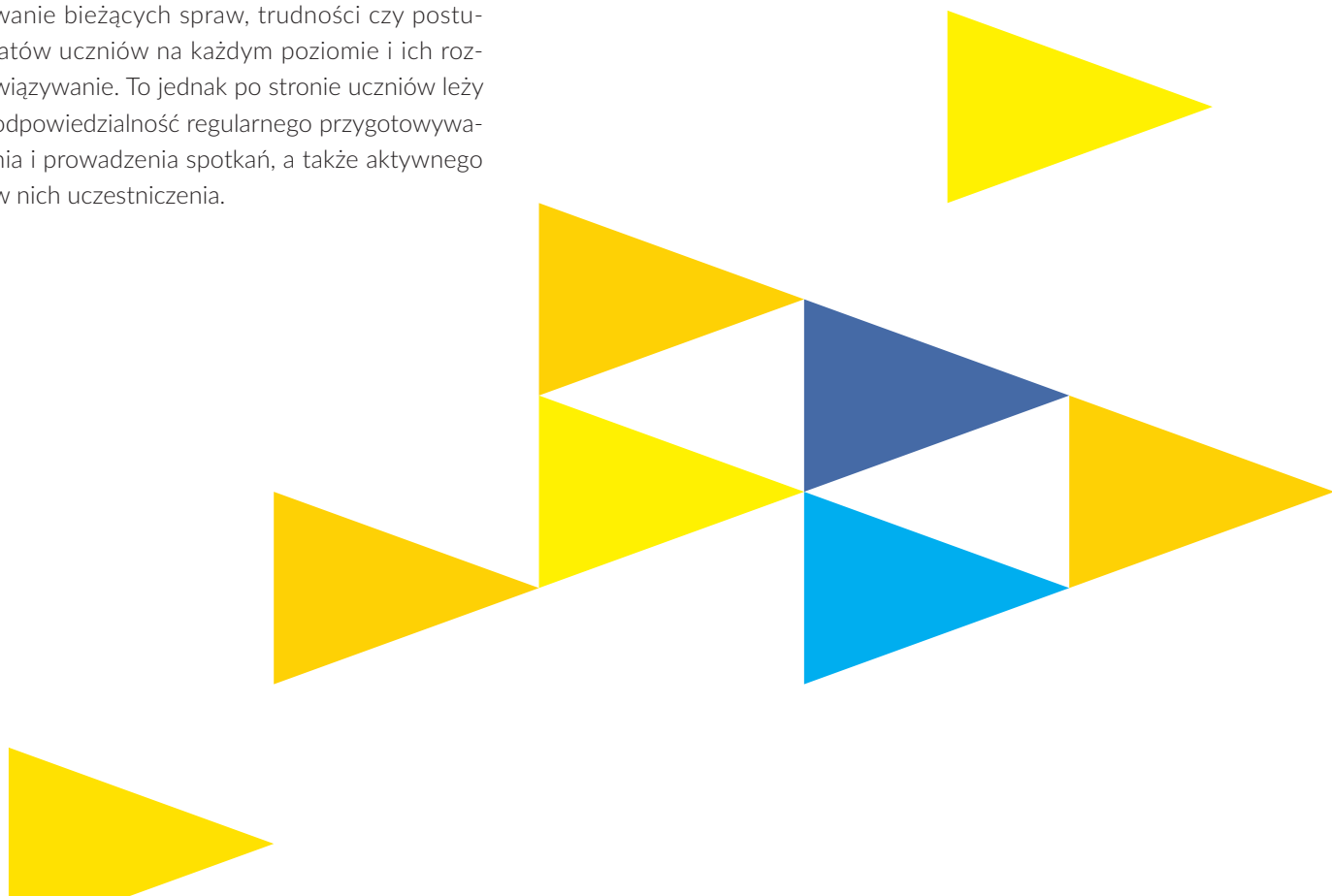
Również pomysły pojawiające się na spotkaniu władz SU całej szkoły poprzez przedstawicieli każdej z klas wracają niżej i są omawiane na spotkaniach klasowych. Dzięki temu wszyscy uczniowie mają bieżącą wiedzę o tym, co dzieje się na poziomie samorządu całej szkoły.

Na każdym etapie ważna jest rola nauczycieli – wychowawców klas, opiekunów roczników i nauczyciela łącznika z samorządem. To dzięki ich współpracy możliwe jest szybkie przekazywanie bieżących spraw, trudności czy postulatów uczniów na każdym poziomie i ich rozwiązywanie. To jednak po stronie uczniów leży odpowiedzialność regularnego przygotowywania i prowadzenia spotkań, a także aktywnego w nich uczestniczenia.

Rady od uczniów szkoły podstawowej Bounds Green

Jak sprawić, żeby samorząd uczniowski był instytucją wspierającą partycypację?

- ▶ **realizować plany** i pomysły tworzone przez uczniów,
- ▶ mieć **budżet**,
- ▶ umieć **przekonywać** i **szybko myśleć**,
- ▶ **wspierać nauczyciela łącznika**,
- ▶ dawać **wszystkim szansę** reprezentowania klasy – reprezentanci klas pełnią swoje funkcje przez miesiąc, potem zmieniają ich inne osoby,
- ▶ **słuchać** rówieśników,
- ▶ **spotykać się z samorządami innych szkół**,
- ▶ **upraszczać pomysły!**
- ▶ **znaleźć dobrego protokolanta/sekretarza**,
- ▶ **zmieniać przewodniczącego**.

4. Kilka praktycznych narzędzi do wykorzystania

Do włączania uczniów w decydowanie o szkolnych sprawach można wykorzystywać różnorodne metody. Ich wybór zależy od celu, jaki chcemy osiągnąć (czy konsultujemy dokument, czy wybieramy spośród kilku określonych opcji, czy chcemy zebrać wstępne pomysły na rozwiązania), od zainteresowań i potrzeb uczniów oraz od możliwości czasowych i organizacyjnych. Należy dobrze wykorzystywać wielorakie metody, ponieważ różne osoby preferują różne formy wypowiedzi – część z przyjemnością weźmie udział w dyskusji ogólnoszkolnej, dla innych będzie to zbyt duże wyzwanie, preferują natomiast indywidualne formy wypowiedzi.

Debaty i dyskusje

➤ Do czego służą?

Korzystając z różnych form debat i dyskusji oraz metod na ich prowadzenie, można stosować dyskusje do wielu celów – od wstępnych konsultacji po wypracowywanie konkretnych pomysłów lub podejmowanie decyzji. Dużym wyzwaniem jest poprowadzenie debaty w sposób pozwalający na dojście do wniosków, dlatego wymaga dobrego i starannego przygotowania.

Zazwyczaj debata jest stosowana jako pierwszy etap współdecydowania, a wnioski i pomysły na niej poruszane stają się podstawą do dalszej pracy.

➤ Dyskusja krok po kroku

1. Wybierzcie **temat dyskusji** – krótki i zwięzły, dotyczący życia szkoły, a zarazem zachęcający do zaangażowania (np. „Jakie zajęcia pozalekcyjne są nam potrzebne?”).
2. Wybierzcie **formę debaty** – jest ich kilka – wybór powinien zależeć od tematu, liczby uczestników, czasu, miejsca:
 - ▶ debata „za i przeciw”,
 - ▶ debata oksfordzka,
 - ▶ dyskusja panelowa,
 - ▶ dyskusja plenarna,
 - ▶ debata metodą „akwarium”,
 - ▶ dyskusja sokratejska,
 - ▶ dyskusja nieformalna.

UWAGA: opisy typów debat i szczegółowe wskazówki, jak je przygotować, znajdziecie na stronie: www.samorząduczniowski.pl w dziale „Debaty o SU”.

3. Zastanówcie się, kogo i jak zaprosicie do dyskusji – czy wstęp będzie otwarty dla wszystkich chętnych, czy wcześniej trzeba będzie zadeklarować udział/zapisać się.

Bardzo ważną decyzją jest **wyбір moderatorki/moderatora** – osoby prowadzącej dyskusję.

Obowiązki moderatorki/moderatora są różnorodne, w zależności do formy dyskusji, zawsze jednak powinna być to osoba, do której zadań należy:

- ▶ pilnowanie przestrzegania zasad kulturalnej dyskusji i zasad debaty,
- ▶ udzielanie uczestnikom głosu i odbieranie go,
- ▶ pilnowanie czasu wypowiedzi i czasu trwania debaty,
- ▶ w niektórych formach debaty: kończenie wątków dyskusji, wyciąganie wniosków, podsumowanie.

W niektórych rodzajach debaty konieczne/możliwe jest **zaproszenie gości**. Obecność gości/ekspertów uatrakcyjni debatę i uczyni ją bardziej merytoryczną.

4. Ustalcie **datę i miejsce**. Najprawdopodobniej dyskusja będzie się odbywać w szkole, należy więc wystarać się o zgodę dyrekcji na skorzystanie z auli/sali lekcyjnej.
5. Opracujcie i zapiszcie pytania, które warto zadać rozmówcom. Postarajcie się przewidzieć, jakie problemy mogą zostać poddane dyskusji. Zapewne ułatwi to sposób organizacji i zadawania pytań.
6. Przygotujcie **zasady dyskusji** – powinny zostać zaprezentowane na początku spotkania i znajdować się w widocznym miejscu.
7. Przygotujcie salę, ustawcie stoliki i krzesła (najlepiej w kręgu). Przydatne okażą się kartki (notesy) i długopisy do sporządzenia notatek lub zapisków.
8. Podczas debaty uważnie słuchajcie wszystkich dyskutantów. Starajcie się nie przerywać dyskusji. Moderujcie ją tak, aby każdy mógł się wypowiedzieć.
9. W razie wątpliwości lub gdy wypowiedź kolegi czy koleżanki jest interesująca, starajcie

się wypytać o dodatkowe szczegóły. Notujcie to, co według Was jest ważne (wskaźniki, rekomendacje, dobre praktyki). Może będzie to inspiracja do nowego pomysłu albo rozwiązanie sytuacji konfliktowej?

Podsumujcie dyskusję. Warto przedstawić wnioski, które wypłynęły podczas debaty. Podziękujcie zebranym. Dodatkowe sprawozdanie lub notatka okażą się pomocne przy organizacji kolejnego spotkania.

Debaty i dyskusje	
Zalety	Wady
Dyskusja to okazja do wymiany poglądów pomiędzy uczniami, nauczycielami i dyrekcją	Dobra debata wymaga sporo przygotowań i poświęconego czasu
Dobrze poprowadzona debata umożliwia każdemu wypowiedź z równej pozycji	Zbierane podczas debat pomysły mogą być bardzo różnorodne i chaotyczne
W debacie może brać udział wiele osób	Trudno wypracować konkretne pomysły na rozwiązania – szczególnie przy dużej grupie
Umożliwia zebranie wielu pomysłów/ wypowiedzi	Wymaga sporej kultury dyskusji i chęci zaangażowania od uczestników
Zwiększa poczucie wpływu na kształtowaną rzeczywistość, wyrabia umiejętność prezentacji, formułowania argumentów	

Forum wyrazu/skrzynka pomysłów

➤ Czym jest forum wyrazu?

Forum wyrazu to po prostu przestrzeń – ściana, duża płachta papieru – na której wszystkie chętne osoby mogą zapisywać swoje refleksje lub odpowiedzi odnoszące się do głównego pytania lub zagadnienia umieszczonego w widocznym miejscu.

Analogicznie działa skrzynka pomysłów, jedynie zamiast widocznego dla wszystkich miejsca do wypisywania odpowiedzi stawiamy skrzynkę, do której można wrzucać kartki z wypowiedziami.

➤ Do czego służy forum wyrazu/skrzynka pomysłów?

Pozwalają one zebrać ogólne opinie uczniów, sprawdzić, jaki jest ich pogląd na dany temat, jest więc przydatne do rozpoznania i wstępnej konsultacji różnych pomysłów. Materiał zebrany na forum wyrazu może być podstawą do dalszych konsultacji, spotkań i dyskusji.

Umożliwia uzyskanie odpowiedzi na ważne, a czasem drażliwe pytania. To doskonała forma dla osób, które nie czują się dobrze w dyskusji czy rozmowie. Debata jest ograniczona w czasie, zwykle ok. 2-3 godzin, natomiast forum wyrazu może trwać dłużej. Minus tej formy jest taki, że w niewielkim stopniu można kontrolować, o czym i jak piszą uczniowie. Dlatego warto przemyśleć, gdzie i w jakiej formie forum zostanie umieszczone, żeby nie stało się tylko forum żartów i wulgaryzmów!

➤ Forum krok po kroku

1. Zastanówcie się, jaki powinien być **główny temat** forum. Powinien dotyczyć większości uczniów, być ważny dla społeczności szkolnej. Musi być też krótki, jasny i zrozumiały.

Wybierzcie **formę forum wyrazu**. Forum może być np.:

- ▶ Papierem/kartonem o dużym formacie, na środku którego napisane zostanie hasło/temat, a uczniowie będą mogli dopisywać swoje uwagi/skojarzenia.
- ▶ Skrzynką/urną z wypisanym tematem/pytaniem – uczniowie powinni wrzucać do środka kartki z uwagami/opiniami.
- ▶ Drzewo dobra i zła – na wycięte z kartonu „drzewo” uczniowie mogą przyklejać samoprzylepne karteczki – po jednej stronie to, co podoba mi się w szkole, po drugiej – co bym zmienił/zmieniła.
- ▶ Mogą być też inne formy, które zakładają, że każdy może w jakiś sposób (niekoniecznie pisemny) wypowiedzieć swoje zdanie/opinię.

2. Obok forum trzeba w widocznym miejscu umieścić **zasady**, których należy przestrzegać (m.in. nie wolno skreślać i zamazywać wypowiedzi innych osób).

3. Forum powinno przez określony czas (tydzień-dwa) być dostępne dla uczniów, którzy chcieliby wyrazić swoją opinię.

4. Po zakończeniu wspólnie ze znajomymi z zespołu zastanówcie się nad uwagami i opiniami, które zostały przedstawione na forum.

5. Przygotujcie krótką notatkę ze spotkania, uwzględniającą Wasze spostrzeżenia i przemyślenia.

World café

World café to warsztatowa metoda wypracowywania pomysłów i rozwiązań, którą można stosować w różnych sytuacjach, m. in. do konsultowania lub zebrania opinii w danej grupie osób. Polega ona na wypracowaniu w zespole biorącym udział w spotkaniu tematów do dyskusji, a następnie swobodnej pracy w małych grupach.

Do czego służy?

World café można stosować na etapie diagnozy/rozpoznania sytuacji wśród uczniów szkoły lub jako metodę konsultacji. Pozwala na włączenie w dyskusję dużej liczby osób oraz umożliwienie każdemu aktywnego udziału oraz zaproponowania tematu, na jaki chciałby rozmawiać. Wnioski i pomysły wypracowane w trakcie world café wymagają dalszej pracy – ukonkretnienia, wyboru priorytetów (tego, co najistotniejsze) i przeformułowania na plan działań.

World café krok po kroku

Krok 1 – identyfikacja tematów

Wszystkie osoby w grupie mogą proponować tematy do rozmów w podanym przez prowadzących obszarze tematycznym (np. co zmienić w naszej szkole, możliwe tematy to: wygląd klas, palenie papierosów, dyscyplina, itp.). Tematy zapisujemy i przyklejamy w widocznym miejscu. Jeśli jest ich dużo, można głosować na te, które wydają się wszystkim uczestnikom najciekawsze.

Krok 2 – podział tematów

Następnie każdy temat przyporządkowujemy do miejsca i sesji, np.

Obszar: *Czym powinien zajmować się samorząd uczniowski w naszej szkole?*

	STOLIK 1	STOLIK 2	STOLIK 3
SESJA 1 10:00–10:20	<i>Jak dobrze chronić prawa ucznia?</i>	<i>Organizacja dyskotek</i>	<i>Wyjścia i zielone szkoły</i>
SESJA 2 10:20–10:40	<i>Gazetka szkolna</i>	<i>Strona internetowa</i>	TEMAT 6
SESJA 3 10:40–11:00	TEMAT 7	TEMAT 8	TEMAT 9

Każdy temat może być opracowywany w innym miejscu sali lub – jeżeli uczestników jest wielu – w różnych salach. Każdemu tematowi przyporządkowuje się moderatora ochotnika, którego rolą jest zapisywanie wniosków z dyskusji.

Krok 3 – praca przy stolikach

Moderator zostaje przy swoim temacie przez cały czas trwania sesji. Wszyscy pozostali członkowie grupy mogą swobodnie przemieszczać się pomiędzy stolikami/salami tak, żeby uczestniczyć w interesujących ich dyskusjach. Nie ma obowiązku zmiany stolika ani uczestniczenia we wszystkich dyskusjach. Prowadzący cały proces informuje uczestników o upływającym czasie i nowej sesji.

Krok 4 – podsumowanie

Po zakończeniu wszystkich sesji (lub po zakończeniu każdej po kolei) wszyscy uczestnicy ponownie się wspólnie spotykają, moderatorzy prezentują zapisane przez siebie wnioski z każdej dyskusji.

Krok 5 – analiza i działanie

Ostatnim etapem jest przeanalizowanie wypracowanych przez grupy wniosków i pomysłów oraz zebranie ich w formie, która umożliwi dalszą pracę nad nimi, być może również opublikowanie ich na stronie www szkoły lub Facebooku.

World café

Zalety	Wady
Umożliwia wszystkim uczestnikom zaproponowanie tematów do rozmowy, które uważają za ważne	Wymaga czasu i sporej przestrzeni
Swobodny charakter dyskusji i dowolność w przechodzeniu do stolików zwiększa dynamizm i angażuje większą liczbę osób naraz	Moderatorzy stolików nie zawsze potrafią dobrze poprowadzić dyskusję
Przy dobrej moderacji łatwiej niż w zwykłej debacie wypracować konkretne wnioski i pomysły na rozwiązania	Niebezpieczeństwo zgłoszenia tematów nieodnoszących się do zagadnienia wiodącego
Odpowiedzialność za powodzenie dyskusji jest w dużym stopniu po stronie wszystkich uczestników	
Może w niej brać aktywny udział bardzo duża liczba osób	

Referendum/głosowanie

Referendum to inaczej głosowanie powszechne, czyli forma poddawania ważnej publicznie kwestii ocenie całej społeczności. W referendum mogą wziąć udział wszyscy członkowie społeczności posiadający prawo głosu. Każdy uprawniony ma prawo oddania jednego, tajnego głosu. W ustawodawstwie polskim dla zachowania ważności referendum ustalany jest próg minimalnej frekwencji, przy której referendum uznawane jest za wiążące.

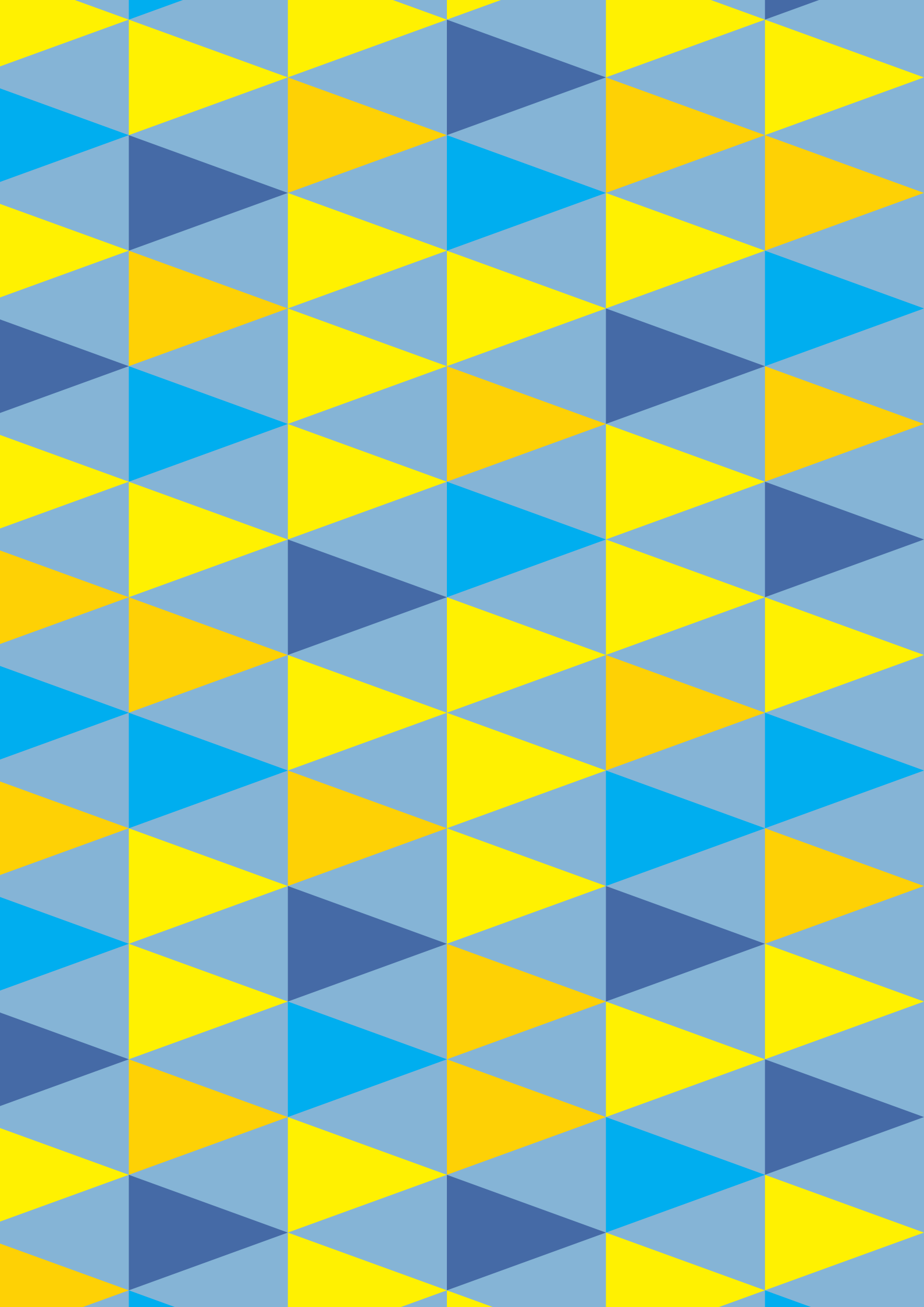
W szkole referendum daje uczniom możliwość anonimowego opowiedzenia się za lub przeciw jakiemuś rozwiązaniu, które w sposób znaczący wpływa na życie szkoły. Kwestie poddawane referendum szkolnemu powinny dotyczyć wszystkich członków społeczności uczniowskiej. Sposób, w jaki zadawane jest pytanie, musi umożliwiać konkretną odpowiedź „tak” lub „nie” – pytanie należy sformułować jednoznacznie i dla wszystkich zrozumiale. Ocenie uczniów w referendum poddany może być także dokument prawny, jak np. wewnętrzny system oceniania („Czy wyrażasz zgodę na wprowadzenie w życie WSO w formie z dnia ...”). Decyzję o przeprowadzeniu referendum należy wcześniej skonsultować z nauczycielami i dyrekcją, aby upewnić się, że jego wyniki będą wiążące, tzn. zostaną wprowadzone w życie.

➤ Do czego służy?

Referendum służy do ostatecznego wyboru pomiędzy określoną liczbą opcji – już wcześniej zidentyfikowanych na poprzednich etapach procesu. Stosujemy je na ostatnim etapie podejmowania decyzji.

➤ Jak zorganizować referendum?

Referendum najlepiej zorganizować jednego dnia, umożliwiając uczniom głosowanie podczas przerw za okazaniem legitymacji szkolnej (aby zapewnić równość głosowania, czyli 1 uczeń = 1 głos). Rada SU powinna powołać komisję, która będzie czuwać nad prawidłowym przebiegiem głosowania. Oprócz skserowanych kart do głosowania z zapisanym pytaniem poddawanym referendum (liczba kart powinna odpowiadać liczbie wszystkich uczniów) komisja musi posiadać także alfabetyczną listę nazwisk wszystkich uczniów podzieloną klasami oraz urnę do głosowania. Uczniowie oddają swój głos, zakreślając krzyżykiem na karcie głosowania jedną z dwóch odpowiedzi. Następnie komisja zlicza oddane głosy i ogłasza publicznie wyniki wiążącego referendum.

5. Od czego zacząć, żeby się udało?

Współdecydowanie to w większości szkół albo nowość – nie myślano o tym wcale – albo idea nie do końca zrozumiana, ponieważ starano się wprowadzić jego elementy powierzchownie, bez odpowiedniego przygotowania, dlatego podjęcie nawet niezbyt istotnej decyzji zgodnie z kryteriami dobrego procesu współdecydowania wymaga sporo wysiłku i pracy. Jak sprawić, żeby się udało? Warto pamiętać o kilku poniższych zasadach:

- 1. Zaczynaj od zebrania zespołu** – przedstawiciele każdej z grup szkolnych, którzy są zainteresowani tematyką i zależy im na demokratyzacji życia w szkole. W tej grupie powinni znaleźć się przedstawiciele samorządu uczniowskiego oraz nauczyciele, dobrze, jeśli wśród sojuszników będą również rodzice oraz osoby spoza władz SU.
- 2. Przekonajcie i włóżcie dyrektora** – czy nam się to podoba, czy nie, bez przychylności i otwartości dyrektora żadna poważniejsza decyzja nie zostanie wprowadzona w życie. Dyrektor powinien od początku wiedzieć, dlaczego warto takie działania podejmować, a także, jak wygląda proces krok po kroku. Najlepiej, gdyby miał możliwość włączyć się bardziej bezpośrednio w pracę zespołu – a jeśli nie będzie miał na to czasu, powinien dostawać regularne

informacje o postępach prac i rozważanych decyzjach.

- 3. Przygotujcie dobrą kampanię informacyjną** – wszyscy uczniowie i nauczyciele powinni jeszcze przed rozpoczęciem działań wiedzieć, co się wydarzy i dlaczego. Konieczne jest przekazanie informacji o możliwościach wypowiedzenia się i zasadach prowadzenia procesu podejmowania decyzji wraz z określeniem ram czasowych. Bardzo ważne jest przekonanie uczniów, że dzieje się to z nimi i dla nich, bez ich zaangażowania również niewiele zdziałacie.
- 4. Rozpoczynajcie od prostych, ale widocznych kwestii** – w większości szkół uczniowie mogą być sceptyczni wobec takich działań, twierdzić, że to nic nie zmieni. Dlatego na początek dobrze wybrać obszar, który dotyczy wszystkich lub prawie wszystkich uczniów, a jednocześnie nie wymaga zbyt dużej wiedzy i zaangażowania, żeby uczestniczyć w podejmowaniu decyzji. Czyli raczej zajmijcie się menu stołówki lub przemalowaniem korytarzy niż zmianami w statucie szkoły.
- 5. Bazujcie na potrzebach i zasobach uczniów** – to, czym się zajmiecie, powinno być ważne i ciekawe dla wszystkich – dotyczy

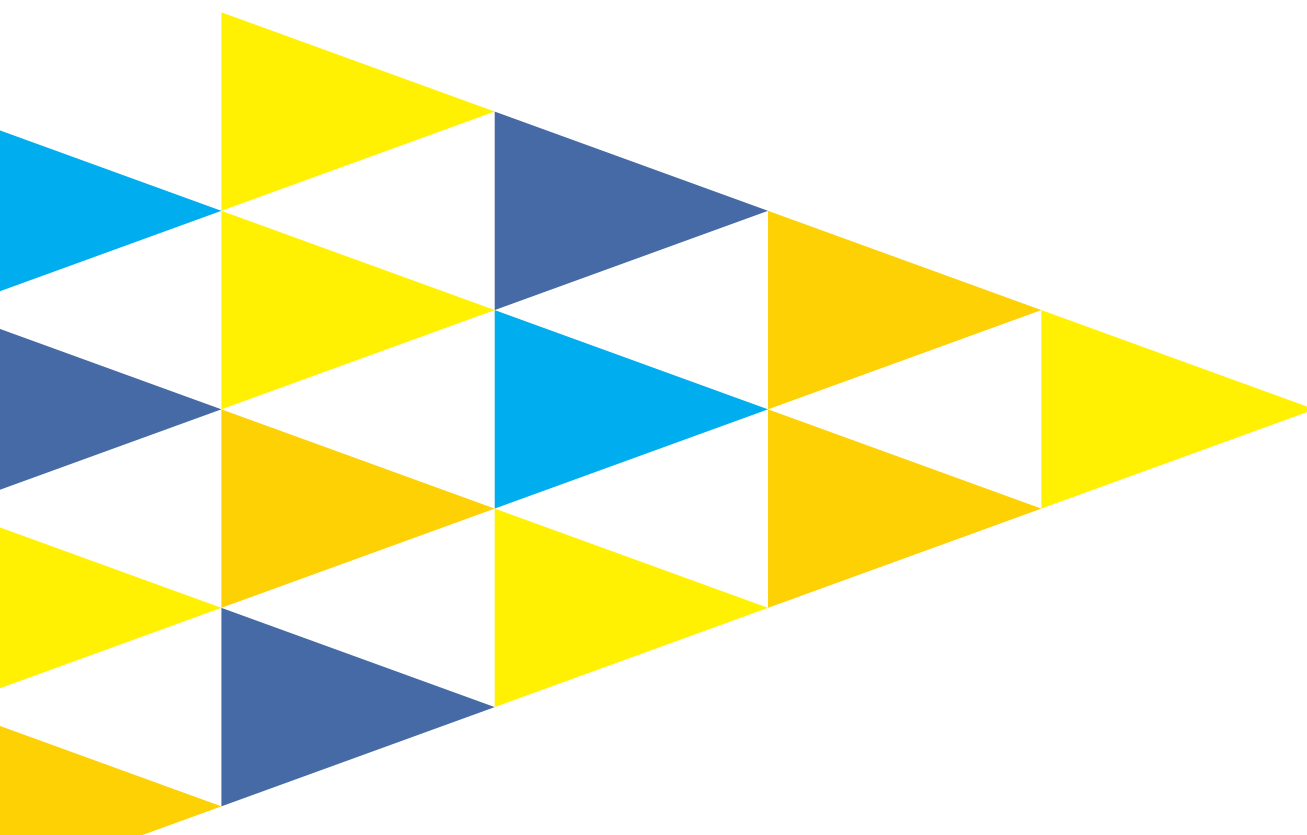
to zarówno samego tematu (istotny dla większości uczniów szkoły), jak i samych metod – żeby podział zadań odzwierciedlał zainteresowania i umiejętności członków zespołu projektowego.

6. **Bądźcie otwarci na błędy** – zarówno w kwestii przygotowania samego procesu, jak i pomysłów zgłaszanych przez zainteresowanych oraz samej decyzji. To bardzo ważne, żeby nie starać się na siłę chronić uczniów czy szkoły przed tym, że ostatecznie wybrano nie najlepszy pomysł. Lepsze postanowienie nie do końca trafne, ale podjęte przy współudziale wszystkich, niż sterowana przez dorosłych „właściwa” decyzja, która jednak nie zmieni nic w postawach uczniów.
7. **Ustalcie stałe zasady komunikacji** – ponieważ w zespole będą uczniowie z różnych klas, nauczyciele, dyrekcja i rodzice dobrze na początku ustalić, w jaki sposób będziecie się komunikować (regularne spotkania + grupa na portalu społecznościowym), a także jasny podział zadań, żeby podczas pracy każdy wiedział, z kim należy się kontaktować w określonych kwestiach. Nawet jeśli nie wszyscy zawsze będą mogli się spotykać, to pamiętajcie, że **kluczem do sukcesu jest regularność spotkań**.

8. **Oddawajcie odpowiedzialność uczniom** – to oni przede wszystkim powinni czuć, że to ich działanie i odpowiedzialność za powodzenie leży po ich stronie. Jeśli projekt będzie postrzegany jako inicjowany i prowadzony przede wszystkim przez nauczycieli, ciężko będzie zyskać wiarygodność wśród wszystkich uczniów szkoły.
9. **Utrwalajcie dobre praktyki** – jeśli jakaś metoda dobrze działa – stosujcie ją również w przyszłości, do innych spraw. Starajcie się, żeby różne elementy partycypacji wchodziły do codziennego funkcjonowania szkoły – tylko w ten sposób można zostać prawdziwie demokratyczną szkołą.

Pamiętajcie, że radą i pomocą zawsze chętnie będzie służył zespół programu *Samorząd uczniowski* – piszcie do nas z wszelkimi pytaniami: su@ceo.org.pl!

**Życzymy powodzenia
w demokratyzowaniu
Waszych szkół!**

WYBRANE PROGRAMY CENTRUM EDUKACJI OBYWATELSKIEJ

OBYWATEL

Młody Obywatel

Celem programu jest promowanie wiedzy na temat społeczności lokalnej oraz pokazanie sposobów, dzięki którym uczestnicy mogą aktywnie działać w swoim najbliższym otoczeniu. Bohaterami projektu są młodzi ludzie, którzy przy wsparciu dorosłych, wyruszają w teren, aby zbadać swoją okolicę, a następnie zaplanować działania na jej rzecz, np. stworzyć ekotrasę, nakręcić film promujący miejscowość, zorganizować kampanię społeczną poruszającą ważny dla mieszkańców problem.

www.ceo.org.pl/mlodyobywatel

działasz.pl

To portal tworzony przez młodych ludzi dla ich rówieśników – osób, które chciałyby zacząć działać, ale nie mają pomysłu na pierwsze inicjatywy oraz tych, które już podjęły działania i szukają praktycznych porad. Działasz.pl to również źródło informacji na temat działań kierowanych do młodzieży i sieć młodych liderów.

www.działasz.pl

Poczytaj mi, przyjacielu

Celem programu jest stworzenie młodym ludziom możliwości zdobycia pierwszego doświadczenia wolontariackiego w postaci czytania młodszymi i zainspirowanie ich do podejmowania kolejnych działań. W ramach programu młodzi ludzie przygotowują regularne spotkania czytelnicze dla przedszkolaków, młodszych kolegów i koleżanek ze szkół, świetlic, domów dziecka czy szpitali. Jest to świetna okazja do rozwoju kreatywności, pewności siebie i nawiązania niezapomnianych relacji między wolontariuszami a maluchami.

www.ceo.org.pl/poczytaj

Sejm Dzieci i Młodzieży

Wspólna inicjatywa Kancelarii Sejmu RP, Ministerstwa Edukacji Narodowej i Centrum Edukacji Obywatelskiej, w ramach której młodzi ludzie corocznie spotykają się w parlamencie 1 czerwca, by dyskutować o sprawach dla nich istotnych. W ramach rekrutacji kandydaci wykonują w swoich szkołach zadania oceniane przez ekspertów. Posłowie i posłanki SDiM wspólnie debatują i przyjmują uchwałę podsumowującą dyskusję.

www.ceo.org.pl/sejmmłodziezy

FilMOTEKA Szkolna

FilMOTEKA szkolna. Akcja!

W każdej szkole ponadpodstawowej znajduje się zestaw filmów FilMOTEKA Szkolna. Filmy i opracowane materiały pomocnicze są wykorzystywane przez dyskusyjne kluby filmowe – młodzież organizuje projekcje, prowadzi dyskusje i debaty, ćwiczy się w roli krytyków filmowych, kręci własne materiały filmowe. Program jest prowadzony we współpracy z Polskim Instytutem Sztuki Filmowej.

www.ceo.org.pl/filmotekaszkolna

młodzi przedsiębiorczy

Młodzi przedsiębiorczy

Na specjalnie zaprojektowanej platformie internetowej uczniowie zmagają się z zadaniami z zakresu ekonomii i gospodarki rynkowej oraz zakładają i prowadzą wirtualne firmy. Udział w programie *Młodzi Przedsiębiorczy* pomaga nauczyć się, jak organizować i realizować działania zespołowe, zarządzać pracą własną i innych, uzyskiwać i dawać informacje zwrotne. Pokazuje, w jaki sposób dysponować ograniczonymi środkami materialnymi, analizować ryzyko, promować swoje pomysły.

www.ceo.org.pl/przedsiębiorczy

Centrum Edukacji Obywatelskiej

CEO jest niezależną instytucją edukacyjną istniejącą od 1994 roku. Upowszechnia wiedzę, umiejętności i postawy potrzebne w budowaniu społeczeństwa obywatelskiego. Wprowadza do szkół programy, które podnoszą efektywność kształcenia, pomagają młodym ludziom rozumieć świat, rozwijają krytyczne myślenie, wiarę we własne możliwości, zachęcają do angażowania się w życie publiczne oraz działania na rzecz innych.

Dobra szkoła to dobra przyszłość młodych ludzi i nas wszystkich, demokratycznej i obywatelskiej Polski. Mądra edukacja to najszybsza droga do solidarnej i dostatniej Europy, lepszego i sprawiedliwszego świata.

Dlatego szkoła powinna:

- ▶ pomagać zrozumieć zjawiska społeczne, polityczne i ekonomiczne,
- ▶ uczyć współpracy oraz kształtować umiejętności i postawy obywatelskie,
- ▶ rozwijać krytyczne i twórcze myślenie,
- ▶ uczyć odpowiedzialności i troski o dobro wspólne.

Więcej informacji o działaniach CEO:

www.ceo.org.pl

U C Z N I O W S K I

Samorząd uczniowski

Program wspiera uczniów i nauczycieli zainteresowanych rozwijaniem samorządności uczniowskiej w szkołach. Uczniowie dowiadują się, jak realizować swoje pomysły i pasje poprzez działalność w samorządzie oraz jak sprawnie i efektywnie działać w szkole, a także poza nią. Nauczyciele – opiekunowie samorządów uczniowskich dowiadują się, w jaki sposób wspierać działania uczniów.

W ramach programu:

- ▶ prowadzimy kursy internetowe dla liderów samorządów uczniowskich i ich opiekunów,
- ▶ organizujemy szkolenia stacjonarne dla uczniów i nauczycieli,
- ▶ wydajemy publikacje dla młodzieży i nauczycieli,
- ▶ organizujemy akcję wyborów przedstawicieli samorządów pod hasłem „Samorzady mają głos”,
- ▶ prowadzimy serwis internetowy: www.samorzaduczniowski.pl.